

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Collegium Universi Juris Canonici

Engel, Ludwig
Salisburgi, 1693

14. De Clericis pugnatis in duello.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61596](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61596)

loca, ubi exerceri permittuntur, pronuncia-
vit. Quas tamen poenas Joannes XXII. in
extravag. in. l. 1. revocavit, ex causa, ut
plures possent fieri exercitati milites pro
subsidio terræ sanctæ contra Barbaros mit-
tendi, sed hæc revocatio utique accipienda
est de tali armorum exercitio, in quo, quan-
tum fieri potest, præcavetur corporis & ani-
mæ periculum.

1. Eadem ratione, quâ torneamenta, & ob
causam periculi animæ & corporis, prohi-
bentur etiam agitationes taurorum & fera-
rum bestiarum, ne homines cum ijs pericu-
lose in pugnam descendant, additurque pœ-
na excommunicationis contra Dominos per-
mittentes tales agitationes, & ibidem dece-
dentes ecclesiasticâ sepulturâ privantur, sicut
ex Bulla Pij V. referi *Quartana in Summa
Bullar. verbo Torneamentum.*

4. De Jure Civili, qui pro mercede cum bel-
lijs in arena dimicant, vel aliquod præmium
pugnae in arena cum bellijs actæ accipiunt,
intames efficiuntur. *L. 1. §. & qui operas.
ff. de Postulando.*

TITULUS XIV.

De Clericis pugnantibus in duello.

SUMMARIA.

1. Quid sit duellum, & ex quibus causis soleat com-
mitti?
2. Sævera constitutio Concilii Tridentini, contra duel-
lantes.
3. Referuntur alie constitutiones summorum Pontif.
qui poenas duelli aggravarunt.
4. Clerici hodie censuræ & inhabilitatem ad benefi-
cia propter duellum ipso facto incurrunt, à qui-
bus solus summus Pontif. potest absolvere.
5. Excommunicatio contra duellantes laici ex Bulla
Clement. VIII. est reservata, & an hæc reser-
vatio in Germania recepta?
6. Excommunicati quomodo hodie sint vitandi?

ENCEL IN DECRET. LIB. V.

7. De quibus duellis & quomodo circa ea locum ha-
beant poenæ duellantium?
8. Qui spectantes duella poenâ incurrant?
9. Sepulturâ Ecclesiasticâ non privantur duellantes
nisi in duello decedant.
10. Duo casus, ex quibus duellum reddatur illicitum.
11. Quomodo provocatus alius mediis, quam duello
honorem tuere possit?

Duellum dictum est quasi duorum bel-
lum, est enim *duellum* singularis pug-
na à duobus utrinque sponte sulce-
pta, unde & *monomachia* appellatur in *cap.
monomachiam. 22. causa. 2. q. 4.* id est,
singularis sive unius pugna à græco *monos*,
quod est *unum*, & *machia* pugna. Com-
mittitur autem *duellum* aliquando ad rei
dubie probationem, ut scilicet vincens proba-
bâsse credatur, & victus in probatione defec-
tisse, qui modus apud antiquos usitatus erat,
si aliæ probationes in aliqua causâ contro-
versa haberi non poterant. *c. 1. & 2. de Pur-
gatione vulgari.* Aliquando committitur
duellum ob alias causas, ut ex odio & gloriæ
cupiditate, sed quocumque modo fiat, regu-
lariter *duellum* malum & peccatum est:
nam priori modo est species purgationis vul-
garis, per quam tentatur Deus, ideoque pro-
hibita, sicut inferius de *Purgatione vulgari*
dicemus. Altero modo utique malum est;
ex odio vindictæ aut gloriæ cupiditate vitæ
periculum subire, vel alterum interimere.

Quare severam constitutionem edidit 2
contra duella Concilium Trid. *sess. 25. de
Refor. c. 19.* ibidemque statuit, ut Impera-
tor, alique Principes & domini temporales,
qui locum ad *Monomachiam*, in terris suis
concesserint, eo ipso sint excommunicati, ac
privati dominio civitatis, castri, aut loci, in
quo, vel apud quem duellum fieri permise-
rint, si illum locum ab Ecclesia obtineant:
qui verò pugnam commiserint, & eorum
patrimi excommunicationis, bonorum suo-
rum

Hhh hhh rum

rum proſcriptionis, ac perpetuæ infamiae poenam incurrant, & ut homicidæ juxta SS. Canones puniri debeant, & ſi in ipſo conflictu deceſerint, perpetuò careant eccleſiaſtica ſepulturâ. Illi etiam, qui conſilium in cauſâ duelli tam in jure, quam in facto dederint, aut aliâ quacunquẽ ratione ad id cuiquam ſuaſerint, nec non ſpectatores, excommunicationis, ac perpetuæ maledictionis vinculo teneantur.

3 Eandem Concilij conſtitutionem ſequentes Pontifices per ſuas Bullas non ſolum approbârunt, ſed etiam ampliârunt. Ita enim Pius V. in *Bulla*, quæ incipit; *Ea quæ à Predeceſſoribus &c.* plures alias poenas addidit, ut poenas criminis læſæ majeſtatis, carceris, inhabilitatis ad teſtamentum faciendum & ſimiles, eaſdemquẽ extendit ad eos, qui chartas provocatorias ſubſcribunt, aſſigunt, vel publicant, cum privatione beneficiorum & habilitate ad ea, ſi Eccleſiaſtici tale quid commiſerint. Gregorius XIII. in ſua *Bulla*, quæ incipit: *Ad tollendum &c.* extendit decretum Trid. ad omnes illos, qui ex condicito, ſtatuto tempore, & in loco convento duellum commiſerint, etiam ſi nulli patrini, aut loci ad id vocati fuerint, nec loci ſecuritas habita, nec provocatoria litera præceſſerint. Similiter Clemens VIII. in ſua *Bulla*, quæ incipit: *Illius vices &c.* confirmat, declarat, & extendit ſupradictas conſtitutiones Apoſtolicas, ut locum habeant ubiquẽ terrarum, etiam circa milites ex privata inimicitia inter ſe duellantes, eorumquẽ Duces talia duella permittentes. Circa has Pontificias conſtitutiones

* *Notandum* I. quòd licet olim Clericus offerens alicui duellum, vel oblatum ſuſcipiens, nullam propterea cenſuram, vel beneficiorum privationem ipſo facto incurrerit, ſed tantum per ſententiam fuiſſet deponendus, niſi cum ipſo Episcopos diſpenſaſſet, & r.

h. e. hodie tamen tam excommunicationem, quam privationem beneficiorum & inhabilitationem ad ea ipſo facto incurrat: & quæ poenis non amplius Episcopos (niſi ſententia ſer occulus juxta Trid. ſeſſ. 24. de *Reſcriptis*, c. 6.) ſed tantum ſummus Pontifex abſolvere poteſt. Barb. in *cod. c. 1. m. 6.* & *Juan. de Nor. ad hunc tit. n. 3.*

Notandum II. excommunicationem, quæ in Conc. Trid. propter duella inſtituta eſſe quidem in ipſo Concilio Pontificis approbatam, proinde ſtando ſoli Concilio poſſe quocunquẽ ſacerdote abſolvere: cum tamen Conditor Canonis abſolutionem à ſe ipſo ſibi ſpecialiter non retinuit, eo ipſo conſiſſe videtur facultatem alijs relaxandi, ut dicitur in *c. nuper. 29. x. in ſeſſione. de ſentent. excommunicat.* Attamen Clemens VIII. poenas duellantium, cum quibus ſolutiones Sedi Apoſtolicæ reſervatas, Barb. *d. loco.* putat tamen Paulus Lavanus *Theol. mor. lib. 3. tit. 3. cap. 1.* ſuſcipi apud Germanos, alioſque Septentrionalium hanc reſervationem receptam non eſſe.

Notandum III. quamvis olim quilibet excommunicatus fuerit ab alijs excommunicationibus, colloquio, oratione alijsque commerciis, conſervationibus, adeò ut communione cum excommunicato incidere ſaltem in peccatum norem excommunicationem, *c. excommunicatos. 17. cum ſeqq. cauſa. 11. q. 2.* die verò per quendam Extravag. Martini quæ incipit: *Ad evitanda ſcandalosa*, tantum in duobus caſibus excommunicatus vitandum eſſe, nimirum primo, ſi fuerit torius Clerici percuffor: & ſecundo, ſi aliam cauſam (v. g. in præſenti obſcuro) contraxerit excommunicationem, & non fuerit publicè per Episcopos tanquam excommunicatus denunciatus, & præſentibus

cas: sicut hâc de re inferius, in Tit. de Sentent. excommunicat. dicemus.

Notandum IV. Constitutiones supradictas procedere solum de duellis ex condicito, statuto tempore, & in loco convento ac cum ordinario vitæ periculo institutis. Quare non incurritur pœnæ duellantium, si duo sine precedenti provocatione & assignatione loci & temporis subito in platea rixas & pugnam incipiant, vel si duo pugnis tantum aut armis solum levioribus, ut plerumque solet abesse commune periculum, secum dimicent. Item cum verba accipienda sint cum effectu. c. cum super. 23. de Officio delegati. quorundam non est improbabilis sententia non incurri pœnas duellantium per solum comparitionem in loco destinato, nisi duellum actu secutum sit: in pœnalibus enim termini stricte accipiendi sunt, nec ultra casus in iure expressos extendendi. Barb. in Collectan. ad d. c. 19. Trid. n. 12. vers. sed contrarium.

Notandum V. quod de spectantibus dicitur, intelligendum esse de ijs, qui studio ad locum duelli accedunt, & ex quorum præsentia duellantes redduntur audaciores. Quare non incidere in excommunicationem, qui casu transiret locum duelli, & obiter aspiceret, non figendo ibi pedem, vel qui ita latenter aspiceret, ut prioris à duellantibus non adverteretur.

Notandum VI. Pœnam privationis ecclesiasticæ sepulturæ illis tantum infligi, qui in ipso conflictu decedunt, ut verba Trid. d. Sess. 25. c. 19. sonant, & similis textus habetur, in c. 1. de Torneament. ubi dum sepultura ecclesiastica propter torneamenta denegatur, adduntur hæc verba, si quis ibi mortuus fuerit &c. Unde cum in pœnalibus termini sint stricte accipiendi, nimis videtur durum, quod quidam docent apud Barb. ad dict. loc. Trid. n. 29. privandum esse ali-

quem sepulturâ ecclesiasticâ, licet ob vulnus acceptum non statim, sed alio die moriatur, nisi forte supponatur, quod talis impœnitens decedat, quo casu sicut quilibet in peccato mortali decedens merito carebit sepulturâ. arg. c. fures. 31. causâ, 13. q. 2. Illud fortè plus probabilitatis habet, quod decedentes in loco duelli & conflictu sepulturâ priventur, quamvis ante mortem signa pœnitentiæ dederint, aut etiam à Presbytero casu interveniente absoluti sint: quia denegatio sepulturæ non est præcisè ob decessionem in peccato, sed in pœnam & detestationem duelli commissi, & ut homines tantò magis à duellis terreantur, statuta; atque tali casu verè impleta sunt verba Trid. quod aliquis in ipso conflictu decesserit, sicut satis evinci potest ex textu juncta Gloss. in d. c. 1. de Torneamentis. Interim etiam hic consuetudo locorum attendenda est, quæ teste Sanch. in Selectis disp. 36. n. 5. in quibusdam locis in contrarium viget, ut præsertim in duellis privatis & datis pœnitentiæ signis decedentibus sepultura non negetur.

Notandum ultimo, duos tantum casus 10 principales à DD. inferri, ex quibus liceat duellum. Primus est, si ex causa publica scilicet ad reipublicæ bonum, belli exitum, & securitatem ab hostibus obtinendam, magis expedire Ducibus videatur, ut torum bellum in duellum resolvatur, quale fuit inter David & Goliath. 1. Regum. 17. Alter casus est, si quis causâ defendendi vitam, honorem, vel bona sua cum aggressore congreddiatur. Attamen ex hac causa solummodo ex parte provocati, non autem provocantis, redditur duellum licitum, & tunc demum, si provocatus aliud medium se defendendi non habeat, v. gr. si in continenti duellum offeratur, nolenti acceptare verbera, vel vulnera immuneant. Nam si intervallum concedatur, atque ad certum diem & locum pro-

Hhh hhh 2 voca-

vocatio fiat, ordinarij alijs medijs honor, vel fama conservari possunt, vel adeundo ordinarium judicem, vel dicendo ad provocantem, se non recusare pugnam, sed duellum tanquam illicitum, & provocantem expecturum, quo cum negotia habet, si palam & non proditorie aggressus fuerit. Accedit, quod tantum apud vulgares, & plebejos homines honor recusantis duellum periclitetur, non vero apud bonos & prudentes Christianos. Et deinde quod valde dubium sit, an ad defendendum honorem liceat vitam tanquam majus bonum periculo exponere. Videatur Less. *de Just. & Jure lib. 2. g. n. 83.* Laym. *loco cit. c. 3. n. 3.*

TITULUS XV.

De Sagittarijs.

SUMMARI A.

1. Prohibitio Sagittariorum etiam ad alia tela extenditur.
2. Procedit in bello injusto, & multo magis, si in bello inter infideles & Christianos fideles infidelibus deserant.

In hoc Tit. sub pena anathematis seu excommunicationis prohibet Pontifex, ne illi, qui in ejaculandis sive mittendis sagittis periti sunt, hanc artem contra Christianos exercent; quæ constitutio est antiquitus lata ubi frequens usus sagittarum fuit, quare hodie idem dicendum erit de illis, qui tormenta, & alias machinas bellicas contra Christianos instruunt. Advertit tamen Joan. Honor. *ad hunc tit.* quod hæc constitutio intelligenda sit, si bellum ex parte illorum, quibus tales Sagittarij vel jaculatores serviunt, iniquum sit. item Gloss. & Barb. *in c. iij. h. 1.* excommunicationem hic statutam non esse latam, sed ferendæ sententiæ: quod forsitan procedit, si bellum inter Christianos geratur, si autem bellum sit

inter infideles & Christianos, tunc Christiani, qui infidelibus deserunt, excommunicationem reservatam, aliasque penas incurrunt, de quibus *in cap. 6. & cap. quodammodo 12. de Jura. xij. & in ex. ar. iij. in §. iij. n. 22. & 1. inter communes c. 11. de J. d. v.*

TITULUS XVI.

De Adulterijs & Stupris.

SUMMARI A.

1. Species luxurie illicita etiam continentur.
2. Quid sit adulterium? & quomodo in hoc Tit. Jus Canonicum à Jure Civili distinguitur.
3. Etiam in foro conscientie peccatum est adulterium cum conjugata, quamvis sit.
4. Quomodo agatur reus in adulterio? & quæ obligatio restituendi.
5. Quibus casibus ab obligatione restituendi excusetur?
6. Pena adulterij capitalis de Jure Civili non est mitigata? & quid de conjugata?
7. Polygamia gradum puniri debet? & quæ non efficitur censetur contra?
8. Quæ poena adulterij de Jure Canonico deliquit?
9. Adulterium puniri debet, est atque contraque deliquit.

Sicut in Decalogo post homicidium prohibetur *Adulterium*, ita etiam post homicidium Compilator egit de homicidio, in hoc tit. ad delicta carnis progreditur. Contra quem unus solus concubitus sit heu! nullum matrimonialis, ceteri vero omnes sive de Jure Civili & Canonico prohibiti, & in jure Civili plures luxurie species, ideo Fatinae *de Jure oper. criminal. de Delictis carnis c. 1. n. 1. & 2.* eas species ad sequentia capita dividit, scilicet ad fornicationem, concubitum, stuprum, adulterium, sodomitum, incestum, sacrilegium & rapinum, quæ definitionem nos quoque imitaturi conveniunt rubrica hujus tit. præmittemus.

ENGEL
 ...
 ...
 ...